

ROZPRASZAĆ (85) *vb impf*

rozpraszać (78), **rozprosząć** (7); rozprosząć *Calep* (3); rozpraszać : rozprosząć *Mącz* (7:3), *SkarJedn* (3:1).

rof-, ros- (63), roz- (22).

Oba o oraz drugie a jasne; w inf -pra- (6), -prą- (3); -pra- *LubPs, Mącz, RejPos, SkarJedn, CzechEp*; -prą- *BudBib, PowodPr*; -pra- : -prą- *SarnStat* (1:1); *w pozostałych formach a pochylone.*

inf rozpraszać (10). ◇ *praes* 1 sg rozpraszam (14). ◇ 2 sg rozpraszasz (3). ◇ 3 sg rozpraszają (34). ◇ 3 pl rozpraszają (4). ◇ *praet* 1 sg m -m rozpraszam (1). ◇ 3 sg m rozpraszam (4). *f* rozpraszam (1). ◇ 3 pl m pers rozpraszali (1). *subst* rozpraszam (1). ◇ *imp* 2 sg rozprasz(a)j (1). ◇ *con* 1 sg m bych rozpraszam (1). ◇ 3 sg m by rozpraszam (6). ◇ *part praes act* rozpraszając (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Nie pozostawiać w jednym miejscu; dispergere HistAl, PolAnt, Vulg; dissipare Mącz, Cn; profligere Calep; proicere PolAnt; spargere Vulg; disseminare, disparare, exspargere Cn* (35) : *Profligo* – Odganiam, zapędzam, rozproszam. *Calep* 855b.

a. *Rozpędzać; o Bogu prawdopodobnie też: doprowadzać do zguby* (28) :

rozpraszać kogo (8): *RejPs* 26; Puścił ná nye [Bóg] muchy plie ktore ye kąfály/ Y obfitość fprofných żab co ye rofpráfály *LubPs* S; Iżby nye raczył rofpráfác Pan ludu onego. *LubPs* Y3, E2; Krol mądry rofprafza złośniki *BibRadz Prov* 20/26; *SkarKazSej* 659b. *Cf rozpraszać kogo czym.*

rozpraszać kogo czym (2): *RejPs* 24v; iáko przedtym rofprafzał Bog nieprzyiaćioły iego lámym fzumem wichrowym/ [...] ták też zás [...] *CzechEp* 162.

rozpraszać od kogo (1): *W rozfádkách y poftępkách ludzkich bywa frozodkowanie/ iż kto może z kim niebydź/ áni też przeciw niemu: może z kim nie z gromadzác/ á przeciw też od niego nie rofprafzac. PowodPr* 40.

W połączeniu szeregowym (1): *Obácź iefli to Duch ieft Boży/ Duch miłości Chryftufowey/ ktory rozprafza/ rozdiera/ ludzie wádzi/ á zgody nierad widzi. SkarJedn* 334.

W przeciwstawieniach: bibl. [*Matth* 12/30, *Luc* 11/24] »zbierać (*a.* zbieranie) (9), zgromadzać (7) ... rozpraszać« (16): *KromRozm III* F5v; Iż kto zemną nie ieft/ then przeciwko mnie ieft/ á miáfto zbierania rofprafza. *RejPos* 346, [77]; *WujJud* 20v; Duch Chryftufow zbiera nie rofprafza. *SkarJedn* 19, 2, 329; *ReszPrz* 108; Kto z tobą Papieżu nie zgromadza/ ten rofprafza *WujNT* 51, *Matth* 12/30, s. 50 *marg*, *Luc* 11/23, Aaaaaa3v; choć by kto wfzyftko z Kościołem wierzył/ ále niepoftufzeńftwem od iedności á zwiáfku iego fię oderwał y odfzczępił/ iuz gdy iedno nie zbiera/ tedy rofprafza. *PowodPr* 41, 40 [2 r.].

W porównaniu (1): *Przedliem ia wymię twoie rofprafzał ie [nieprzyiaciół] iáko proch po wiátru RejPs* 26.

a. *O zwierzętach [co (żywotne)]* (3) : áza nie wiefz iż ieden wilk wielkie ftádo owiec vgania y rofprafza *HistAl* Ev; *BibRadz Ioann* 10/12; *RejPos* 122.

b. *Odrzucać, wyłączać [kogo]* (2) :

rozpraszać od czego (1): *A od zebrania przebranych twoych. Profiemy aby nieraczył rozprafzac nas RejPs* 17v.

rozpraszać z czego (1): Nierospraśfay tedy y nas miły panie łtey łpoleczności kołcioła twego *RejPs* 195.

c. Rozsypywać [*w tym: co (3)*] (4) :

rozpraszać gdzie (2): Kołci me y łam nyewyem kędy rospraśfáli *LubPs* F2; *Mącz* 396a.

W porównaniach (bibl.) (2): *OrzQuin* G2; dom wálz łpułtołzony iefł/ y wyrzucę was/ iáko wiátr rospraśfa plewy [*proiciam vos sicut ventus stipulam*]. *BudBib* 4.*Esdr* 1/33.

2. Nie pozostawiać całym; dissipare *PolAnt, Modrz, Vulg, JanStat, Cn; dispergere* *PolAnt, Cn (41)* :

a. Niweczyć jedność, zbiorowość, wprowadzać rozłam [*kogo, co (zbiorowość)*] (5) : gdy łię [...] niektorzy z łłuźebnikow Szatánłkich/ na zbor Páná Chriřtuřow tárgneli/ á on trapić y rozpraśfáć poczynali. *BudBibKaw* A2v; włzákoź [*Bóg*] nie zákázuie rozpraśfáć buntow heretyckich *CzechEp* 39.

rozpraszać na co (1): *WujNT* 31 *cf* »targać i rozpraszać«.

W połączeniu szeregowym (1): Tákże też [...] bluźnierze Magełtatu Bożego/ ktorzy Kołcioł Boży trwożą/ tárgiáią/ rospraśfáią/ powinna iefł zwierzchność hámowác *WujJudConf* 214.

Szeregi: »rozrywać i rozpraszać« (1): ktore [*nauki heretyckie*] ná to Szátan wrzucił/ áby rozrywał y rospraśfał *SkarKazSej* 658b.

»targać i rozpraszać« (1): iefli/ [*falszywi prorocy*] iáko wilcy tárgiáią y rospraśfáią ná rozmáite łekty/ ono łtádo/ ktore Pan Chriřtus łobie zebrał w iedno. *WujNT* 31. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

b. Niszczyć; ventilare *PolAnt; dilapidare* *Cn [co]* (7) :

rozpraszać czym [zawsze Prov 20/8] (4): *BiałKat* 101; Krol łiedząc ná łtolicy łáduwey/ rospraśfa oczymá łwemá włzelką złość. *BudBib Prov* 20/8; *SkarKazSej* 659b, 672b.

a. Burzyć, niszczyć fizycznie (3) : Szukałem miedzy nimi mężá/ kthóryby płóthem był/ á łtánął przeciwo mnie/ dla źemie ábych iey nie rospraśfał *BiałKat* 146; Rozpraśfam známioná práktykarzow *BudBib Is* 44/25, *Zach* 1/21.

c. Trwonić, marnotrawić; disperdere *Mącz, Cn; dilapidare, divexare, prodigere* *Mącz; diminuere* *JanStat* [*w tym: co (22)*] (29) : Conservare rem suam, Swey rzeczy dogłędác/ Nierospraśfać. Nie vtrácáć. *Mącz* 389b, 6a, 92d, 184b, 491d; Dilapido – Nie potrzebnie vtracam, rozprośfam. *Calep* 324a.

[*rozpraszać miedzy kogo*: Wsi i skarby swe rozpraśfał miedzy słuźebniki *OrzŻyw* 272.]

rozpraszać na kogo, na co (4): iáko mamy vzywác tych dárow Pánłkich/ [...] nie rospraśfáiąc tego ná zbytki á ná pychę łwiátá tego *RejPos* 83; Gdy iey oycowłką y máćierzynłką máiętność mátká ná vbogie rospraśfálá/ [*św. Paula*] łtego miałá kochánie *SkarŻyw* 142, 102, 441.

W połączeniu szeregowym (2): dla czego częłtokroć tákowi łynowie [...] ták wzięte dziedzictwo zwykli márníe trawíc/ wydawác y rozpraśfáć *SarnStat* 588 [*idem*] 630.

W przeciwstawieniu: »rozpraszać ... nazgromadzać« (1): Abowiem łię to nieprzygadza/ iźeby márníe dobra łwe ten rospraśfał/ ktory ich s pracą nazgromadzał. *KwiatKsiąź* Cv.

Zwroty: »dobra, imienie, majętność rozpraszać« = *dissipare bona* *Vulg, JanStat; patrimonia dissipare* *Modrz* [*szyk zmienny*] (4:2:2): Synowie po łmierći mátki łwoiey niemogá oycowi odiác imienia máćierzyltego [...] / Wyiáwłzy iźby oćiec imienie rospraśfálá [!] y káził. *UstPraw* B3; *ModrzBaz* 32;

Przyfzedłeś tu nági żebrak postronnj człek/ á iuz dobrá kościelne rozprałzał? *SkarŻyw* 454, 142, 441; *WujNT Luc* 16/1; *SarnStat* 588 [*idem*] 631.

»marnie rozpraszać« (3): *KwiatKsiąż* Cv; *RejPos* [219]v; Dobrá łwego od Bogá nádánego poćciwie vżywa/ áni fie z nim nie kurczy/ áni go też márnie rołprałza. *RejZwierc* 143v; [Choćbyś miał wielką Summę pyeniędzy/ Márnie rołprałzáiąc/ łtrzez fie nędzy. *WirzbGosp* A2v].

Szereg: »roztyrać a rozpraszać« (1): potymbyś to co małz z łáfki Páná łwoiego/ márnie rołtyrać á rołprałzać miał *RejPos* [219]v.

W przen (1) : gdyż niezgodá nic do kupy nie niešie/ ále włzytko rołprałza *SkarKazSej* 673a.

Przen: *O darach Bożych* (7) : Dobroći twoiey łkárby rołprałzáiąc/ Ginę/ łwoy żywot/ włzech zmaz pełen znáiąc. *GrabowSet* T2.

W przeciwstawieniu: »zebrano ... rozpraszać« (1): co ku ozdobie y ku rozmnożeniu domu ich cnotámi/ załługámi/ y łłużbámi było zebrano/ to rozprałzáią *SarnStat* 593.

Zwroty: »rozpraszać dobre« (2):boć tu iáwnie powieda Pan/ iż ktho odstąpi od niego/ przeciwo iemu ieft/ á rołprałza włzitko dobre łwoie *RejPos* 79, 79v.

»rozpraszać marnie« [*szyk zmienny*] (2): iż márnie á łwowlonie á bez rozmyłłu łzáfował/ á rołprałzał [*on nędzny włodarz*] ony zwierzene łkárby á ony ták rozliczne dobrodzyeyftwá poruczone iemu. *RejPos* 192, 192v.

»rozpraszać około siebie« (1): Gdyż tu Pan iáwnie powieda/ iż kto nie ieft zemną/ ten przeciwo mnie ieft/ á rołprałza około łiebie włzytko dobre łwoie/ iemu obiecáne odemnie. *RejPos* 79v.

Szereg: »rozpraszać i wniwecz obracać« (1): Czemu [...] rołprałzał y w niwecz obrácał ony łwięte dáry á hoyne vpominki iego? *RejPos* 185v.

3. *Niweczyć, nie dopuszczać do realizacji; dispergere* *Modrz [co]* (3) : Rozprałza on [*Bóg*] myśli y rády náłze *ModrzBaz* 144.

W przen (2) : Łákomłtwo dobre rády o oyczyźnie rozprałza. *SkarKazSej* 668a *marg*, 668a.

4. *W zwrocie*: »rozprosząć ogień« = *rozdmuchiwać ogień* (1) : *Defflo et Difflo*, *Rozdymam/ Oddymam/ Rołprołzam* ogień. *Mącz* 130d.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (5) : *Dispergo*, *Rołprałzam/ rołrzucam* [!]/ *rołpłazam*. *Mącz* 404a, 162b, 403d, 469c; *Calep* 331b.

Synonimy: **1.a.** *rozganiać, rozpądząć*; **2.a.** *rozroźniać, rozrywać*; **b.** *rozmiatać*; **c.** *rozflarzać, rozruszać, rozterać, roztrwaniać*.

Formacje współrdzenne cf *PROSZYĆ*.

Cf **ROZPRASZAJĄCY, ROZPRASZANIE, ROZPRASZANY**